

Predsodki otrok do živali in vsega neznanega v naravi

mag. Polona Križnič Čebren, učiteljica naravoslovja, Center šolskih in občinskih dejavnosti, dom Soča Tolmin

Pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu se vsakodnevno srečujem s številnimi predsodki otrok. Moja učilnica je narava, neizčrpen vir doživetij in novih informacij, pa naj gre za raziskovanje rastlinskega ali živalskega sveta, v vodi ali na kopnem. Vsaka nova najdba, ki je neznanca, posebna, edinstvena, pa žal velikokrat otroke navzame tudi s strahom, dvomi. Kaj je to, kar sem našel? Je nevarno?

Kaj so predsodki?

So nepreverjena in neutemeljena stališča, ki jih spremljajo strahovi. Ob tem so prisotna zelo močna čustva. Informacije, ki jih je posameznik prejel, lahko celo vodijo do tega, da se predsodek izkaže za upravičenega. Razlik pri predsodkih do živali glede na spol skorajda ni. Imajo jih tako moški kot ženske, odrasli in otroci. Res pa je, da jih predstavniki moškega spola zaradi vzgoje velikokrat skrivajo in večinoma ne priznajo. Podobno velja tudi pri otrocih.

Kako jih odpraviti?

Predsodki so pridobljena pozitivna ali negativna čustva, ki jih s seboj kot popotnica prinesemo že

od rojstva, ali pa od doma, lahko od svojih staršev ali drugih sorodnikov. Običajno se oblikujejo do tretjega leta starosti, kar pomeni, da jih majhni otroci še nimajo. Če se npr. nekdo v družini izredno boji kač, bo to lahko nehote prenesel tudi na svoje otroke ali bližnje. Tak otrok bo v naravi ob srečanju s kačo zelo burno odreagiral. Treba je torej najti pravo ravnovesje med znanjem, izkušnjo in reakcijo oziroma odzivom. V praksi to pomeni, da je za premagovanje predsodkov do živali ključna pozitivna izkušnja.

Obrambni mehanizem

Reakcija na nekaj novega, nepričakovanega, nepoznanega je velikokrat podobna obrambnemu

mehanizmu. Imamo ga vsi ljudje. Varuje nas, da v življenju ne počnemo neumnosti. Le kdo bi hodil po robu strehe, če ve, da lahko pri tem pade, se poškoduje ali celo smrtno ponesreči. Pravilo velja, da če nečesa ne poznaš, je bolje, da si za začetek previdnejši. Strah vedno izvira iz neznanja, nepoznavanja. Kadar neko žival ali rastlino poznaš, potem veš, kaj lahko pričakuješ. Če pa so ti znane vse informacije in se zavešaš da ni razloga za strah, a ta strah še vedno gojiš, potem lahko govorimo o predsodkih.

Naj kot primer omenimo koprivo. Otroci načeloma vedo, da obstajajo prave in mrtve koprive, ter da nas spečejo samo prave. Pokažemo jim mrtvo koprivo ter razložimo, da ne peče, ter da naj jo malo pobožajo. Otroci, ki se kljub znanju o koprivi le te ne zmorejo dotakniti, gojijo neke predsodke, oziroma strahove.

Nepozabna pozitivna izkušnja

Kadar predsodke odpravimo, torej ko znamo nadzirati svoje strahove, potem se nam vsaka nova najdba zdi nepopisno doživetje. Zanimiv se mi je zdel pripetljaj, ko je neki deček, ki je sicer do deževnika gojil nek predsodek, v gozdu izbrskal prav posebno najdbo. To je zelenega ali smaragdnega deževnika (*Allolobophora smaragdina*), kar se mu je zdelo sila nenavadno. Nekaj trenutkov zatem mi je že hitel pripovedovati zgodnico iz otroštva o tem, kako je nekoč v vrtcu naslikal deževnika in ga pobarval zeleno. Vzgojiteljica ga je označila za neprištevne, češ, da takih deževnikov pa res ni.

In sedaj, po toliko letih, ga deček resnično najde. Kar ni se mogel načuditi in je z glasnim vzklikom znane fraze Galileo Galilea naznanil: »In vendar obstajajo!«

Najdba je seveda takoj pritegnila tudi ostale otroke, ki so z zanimanjem poslušali in presenečeni izvedeli, da v Sloveniji živi kar 70 vrst deževnikov. Poleg tega je deček pozabil na predsodek in je svojega deževnika ponosno pokazal ostalim tako, da ga je prijel v roko.

Lastna varnost

Ob vsakem raziskovanju v gozdu moramo najprej poskrbeti za lastno varnost. To pa ne pomeni primerno se zaščititi pred kačami, pajki in škorpionji ... ampak pred precej bolj nevarnimi živalmi – klopi, pa tudi komarji. Čeprav imamo o njih veliko informacij in opozoril, žal na te živali in njihovo nevarnost vse prevečkrat pozabimo. So namreč veliki prenašalci bolezni.

Otroci v raziskovanju neizmerno uživajo. Najpogosteje lovimo živali v vodi in v gozdnih tleh. Pri nas se osredotočamo predvsem na majhne živali. Otroci jih lovijo v majhne lovilne posodice z lupo. Pri tem jim ne razdelimo nobenih pincet ali česa podobnega, saj bi s takimi predmeti drobne živali le poškodovali. Poleg tega želimo okrepiti stik otroka z živaljo, zato želimo, da uporabljajo zgolj svoje roke ali pa se znajdejo sami, tako da uporabijo kakšno vejico. Pri tem jih predhodno opozorimo na morebitno srečanje z oso, čebelo, sršenom ali škorpionom, posebno če gre za možnost hudih alergij. Hkrati jih tudi podučimo o skrbnem ravnanju z naravo in živimi bitji, zato po opazovanju in določanju živali vedno nepoškodovane vrnemo v njihovo naravno okolje.

Največ predsodkov do kač, pajkov in škorpijonov

Pri raziskovanju gozdnih tal pri nas na primorskem velikokrat naletimo tudi na ščipalca – škorpijona. Otrokom se sicer to zdi zelo zanimiva najdba, kljub temu da imajo do njega veliko predsodkov. Razložimo jim, da žival sicer ima strupno žlezo, vendar bi bila bolečina ob piku podobna piku ose. Ker pa smo si ljudje različni in vemo, da nekaterim ljudem že čebelji pik povzroči ogrožajoče življenjsko stanje, se ga ne bomo dotikali z golimi rokami in ga po nepotrebnem vznemirjali. Iz izkušenj, ki smo jih pridobili z mnogimi leti terenskega dela, lahko rečemo, da imajo otroci največ predsodkov do kač, pajkov in škorpijonov.

Sluzaste živali in žuželke

Veliko predsodkov imajo otroci tudi do »sluzastih« živali kot so polži, deževniki, žabe in močeradi, ter tudi do žuželk. Zanimivo je, da velikokrat mislijo, da so plazilci vlažni, mokri, sluzasti in hladni, kar bi lahko označili za predsodek, oziroma neznanje. Če vemo, da telo plazilcev pokrivajo luske, ter da sluzasta žival ne bo sončila na skali ob največji vročini. Ogreta žival bo takrat imela temperaturo telesa tolikšno, kot jo ima okolje, v katerem je bila, torej ne bo hladna. Podoben primer je tudi žival z imenom slepec. Ljudje ga velikokrat zmotno zamenjajo s kačo, čeprav gre za breznogega kuščarja. Od kače ga ločimo po tipičnih kuščarskih znakih, kot so dolg rep, gibljive veke, slušne odprtine, odpiranje ust ob vohanju z jezikom.

Posebno mesto pri predsodkih do živali imajo žuželke. Največje predsodke povzročajo žuželke, ki so bodisi velike, imajo velika grizala ali kleščče, dolge štrleče noge, so kosmate, ali pa na drugi strani nji-

hove ličinke, črvastih oblik. Učenci ličinke velikokrat zmotno poimenujejo »črvi«, pri čemer jih opozorimo, da živali z imenom črv v naravi ni, ter da na tak način lahko zgolj poimenujemo obliko telesa, npr. črvasto telo. Enako pojem črv zamenjujejo s pojmom deževnik in glista. Presenetljivo je tudi dejstvo, da otroci ne prepoznajo ščurka in velikokrat ne vedo, da v gozdu živijo raki (mokrice).

Vivarij, odlična priložnost za odpravljanje predsodkov do živali

Živali v umetnih pogojih so lahko odlična priložnost za otroke, saj lahko z njo vzpostavijo tesnejši stik. Gre za živali, ki so umirjene in vajene človeških rok. Prednost postopnega odpravljanja predsodkov v vivariju je ravno v tem, da lahko gremo z otroci skozi vse faze, od uvodnega umirjanja in sproščanja, prijetnega stika z živaljo do soočanja z njo. V naravi je to težje, saj se lahko otrok z živaljo ali neko nepoznano situacijo sreča nepričakovano. Otrokom na začetku žival najprej predstavimo tako, da jim o njej povemo čim več informacij. Pričnemo z živaljo, do katere navadno nimajo predsodkov, npr. hrčkom. Bistvo je, da otroci s pomočjo živali spoznajo, da so to čuteča bitja. Sledijo živali, do katerih imajo otroci več predsodkov. Te živali jim približujemo še bolj postopoma. Vsi nadaljnji koraki so odvisni od odziva posameznika ter od vedenja živali. Tistim, ki jim uspe premagati predsodke, so zelo zadovoljni in ponosni na svoj uspeh.

Primeri dobre prakse

V primeru, da posameznik ob pogledu na žival takoj pokomentira, da je to grda in nagnusna žival, ki se je ne bo niti dotaknil, kaj šele prijel, mu v razmislek predlagamo naslednje vprašanje: »Ali bi

ženske imele modne dodatke iz kačje kože: pasove, torbice, čevlje ... če bi bilo to nekaj zelo grdega?« Tak posameznik ima gotovo neko težavo. Ali zelo slabo vidi ali pa njegov strah izvira iz neznanja, nepoznavanja, torej pri njem lahko govorimo o predsodku.

Otroke v fazi spoznavanja živali navadno najbolj zanimajo informacije v zvezi z nevarnostjo, oz. možnostjo ugriza, poškodbe ipd. Velikokrat vidimo, da zavore nekoliko popustijo, ko izvejo, da imajo naše živali zelo simpatična imena, npr. kačona Marko in Pepi, ščurek Boris, deguja Lolek in Bolek ...

Otroke podučimo o strupenih in nestrupenih kačah v Sloveniji. Pogovorimo se o tipičnih znakih za njihovo prepoznavo ter kaj storiti, če bi nas ugriznila strupena kača. Potolažimo jih z dejstvom, da je večina kač v Sloveniji nestrupenih ter da so to zelo koristne živali. Kdor ima kačo doma, na svojem vrtu, živi v zdravem okolju. Kača si ne želi srečanja s človekom, ampak od njega beži, res pa je, da vsaka kača lahko ugrizne, če se počuti ogroženo. Ker bomo otrokom bližje predstavili nestrupeno kačo, jim povemo, da je ugriz hrčka hujši od ugriza nestrupene kače. Otroci navadno pri tem ne morejo skriti začudenja. Hrčka bi namreč prijeli in pobožali čisto vsi, ker je lep in kosmat, vemo pa, da hrček z močnimi zobmi z lahkoto pregrizne lupino lešnika ali oreha. Kače imajo sicer ogromno zob, več kot 100, a so le-ti zelo drobni in majhni, kar povzroči manjšo in plitvejšo rano, bolj podobno praski. Kača bi si torej ob ugrizu v lešnik zobe dobesedno polomila, kajti zobje jim ne služijo za grizenje, trganje in razkosavanje plena. Tega enostavno pogoltnejo.

Premagovanje predsodkov je dolgotrajen proces

Pri otrocih z velikimi predsodki je treba pristopiti počasi in previdno. Takega otroka ne smemo siliti. Če imamo na razpolago premalo časa, potem je

bolje da s procesom odpravljanja predsodkov ne prehitavamo, ker s tem lahko naredimo nepopravljive posledice. Poleg tega je ta postopek lahko tudi zelo stresen za žival. V vsakem procesu pristopa z živaljo do otroka najprej odstranimo potencialno nevarnost, kar pomeni, da npr. kačjo glavo primemo stran ali pa jo celo skrijemo pod majico, medtem pa otroku ponudim zadnji del telesa. Rep namreč ni še nikogar ugriznil. Otroku omogočimo, da se živali brez strahu dotakne in poboža. Pri tem začuti površino njenega telesa, njegovo temperaturo in gibanje mišic. Tu je ključni trenutek, ko se boječi živali dotakne. Ta dotik mora biti dovolj dolg, da se otrok zave svojih predsodkov in ugotovi njihov nesmisel. Ko se to zgodi, predsodki hitro izzvenijo ali vsaj izgubijo svojo moč.

Podobno rokujemo tudi z ostalimi živalmi, ki jih imamo v vivariju. Poleg dveh vrst kač v našem vivariju na otroke čakajo tudi leopardji gekon, madagaskarski sikajoči ščurki, argentinski ščurki, vietnamski in avstralski paličnjaki, ličinke mokarja, zoofobi ter hrčki in deguji.

Poslanstvo učitelja

Svoje poslanstvo kot učiteljica vidim v tem, da je potrebno otrokom naravo z vsemi živimi bitji predstaviti takšno, kot je, s svojimi lepotami, a hkrati tudi nevarnostmi. Otroke moramo spodbujati k razmišljanju s svojo glavo, da ne bodo po nepotrebnem gledali stvari negativno. Taka izkušnja lahko otrokom pomaga tudi pri drugih težkih situacijah v življenju. To pomeni, da s pridobljenim novim znanjem postanejo bolj čuječni za nove podatke, ki naj bi spremenili njihov pogled do določenih stvari, živali, rastlin ali neke nove situacije. Premagovanje predsodkov je dolgotrajen proces, ki mora potekati počasno in vztrajno, saj predsodki sami od sebe praviloma ne izginejo.

